

15. kunning frá EF-arbeidsbólkinum

Arbeidsmarknaðurinn og EF

Fremst sjónarmið löntakaranna

Eitt af hövuðsendamálunum við Rómarsáttmálanum er at fremja ein felags marknað.

Eitt aðalmál við hesum felagsmarknaði er, at fólk kunnu flyta millum limalondini og sjálv ráða fyri, í hvørjum landi tey ætla sær at arbeiða ella reka vinnuvirki.

Í sambandi við orðaskifti um innmarknaðin hevur eisini verið víst á tørvin á at fremja tær ásetingar, sum Rómarsáttmálin nevnr um arbeidsmarknaðar- og sosialviðurskipti sum heild.

Sosiali tátturin (sosiala aðalsjónarmiðið)

Undir einum verða reglurnar um samfelagsviðurskipti og arbeidsmarknaðarviðurskipti, umframt teir spurningar, sum tengdir eru at hesum viðurskiptum, m.a. almennastuðul til arbeidsleys, sjúkradagpeningar, eftirløn o.a., vanliga nevndar tann sosiali tátturin ella sosiala aðalsjónarmiðið.

Í Rómarsáttmálanum eru hövuðsreglurnar í hesum táttnum ásettir í greinunum 48-51 og 117-128.

Greinarnar 48-51 áseta hövuðsreglurnar fyri friari flyting av arbeidsmegini, og greinarnar 117-128 áseta meginreglurnar fyri almennapolitikkinum (sosiala politikkinum).

Ætlanin hevur verið, at EF-nevndin og EF-ráðið við gjøllari fyriskipanum skuldu fremja tær ásetingar, sum settar eru í Rómarsáttmálanum.

Hóast fleiri av ásetingunum eru framdar, hevur frá fakfelagsrørsluni, t.d. í Danmark, verið víst á, at EF-nevndin og ráðið ikki í raðfesting sínari hava havt hetta øki so frammarglaga.

Við samtyktini av »felagssáttmálanum um grundleggjandi sosialu rættindi arbeidaranna«, tykist tó, sum niðanfyri nevnd, gongd vera komin á arbeiðið at samskipa og fremja týðandi mál innan hetta øki.

Fritt at flyta hjá arbeidsmegini

Rómarsáttmálin ásetur sum nevnt rættindi hjá arbeidsmegini at flyta millum limalondini, t.e. at lön-

takarinn skal hava fritt at fara landanna millum og søkja og taka starv, og verða búgvandi í einum limalandi eftir at hava havt arbeiði í viðkomandi landi.

Tó er reglan ikki galdandi fyri stórv í almennu umsitingini.

Eisini er ásett, at allur mannarnur millum löntakarar í landinum og löntakarar úr hinum limalondunum er bannaður, tá ið røður um starvssetan, lönarlag og onnur arbeidsviðurskipti.

Sostatt skulu borgarar í londum í EF ikki, tá ið teir fara í onnur limalond at arbeiða, hava serligt arbeidsloyvi, soleiðis sum vanligt er, tá ið talan er um fólk úr londunum uttan fyri EF.

EF-borgarin kann vera í einum av hinum limalondunum í triggjar mánaðir, meðan hann søkir arbeiði.

Hesa tíðina eigur hann at fáa hjálp og vegleiðing frá arbeidsávisingini á staðnum.

Treytin fyri friu flytingini av arbeidsmegini er, at limalondini goðtaka førleikar og prógv, sum löntakarinn hevur vunnið sær í hinum limalondunum. EF-nevndin arbeiðir til við at samskipa reglurnar um slik prógv.

Sosial rættindi

Eisini er tann skipan, at partar av teimum sosialu rættindunum, sum EF-borgarin hevur vunnið í ti landi, har ið hann hevur arbeiðt, framvegis verða galdandi, tá ið hann flytur til annað limaland. T.d. kann nevnt, at hesin borgari eigur arbeidsloysistuðul frá landinum, har ið hann hevur starvast, meðan hann søkir arbeiði í øðrum landi í EF.

Húskið hjá löntakaranum, t.e. hjúnafelagi og børn, og um löntakarinn hevur skyldu at upphalda foreldrum sínum, so eisini tey, kunnu búsetast í ti limalandi, har ið löntakarinn hevur fingið starv.

Um bústaðarviðurskipti er í fyriskipan ásett, at teir EF-borgarar, sum søkja arbeiði í øðrum limalandi, á jøvnum fœti við egnar borgarar hava rættindi til bústað.

Húskið hjá löntakaranum, t.e. hjúnafelagi og børn, og um löntakarinn hevur skyldu at upphalda foreldrum sínum, so eisini tey, kunnu búsetast í ti limalandi, har ið löntakarinn hevur fingið starv.

Um bústaðarviðurskipti er í fyriskipan ásett, at teir EF-borgarar, sum søkja arbeiði í øðrum limalandi, á jøvnum fœti við egnar borgarar hava rættindi til bústað.

Arbeidsumhvørvið

Ein týðandi partur av so nevnda sosiala táttnum er spurningurin um ar-

beidsumhvørvi.

Eftir Rómarsáttmálanum skulu ásetast minstukrøv fyri vernd av trygd og heilsu, t.d. í sambandi við at brúka maskinur og amboð, og tá ið arbeiðt verður við vandamiklum evnum.

Striltið hevur gingist at fáa EF-nevndina at seta í gildi gjøllari fyriskipanir, ið skulu tryggja hesi minstukrøv til arbeidsumhvørvið, men nú tykist tó gongd at vera komin á.

Sosiali sáttmálin

Sum liður í einum nærri samstarvi innan sosial- og arbeidsmarknaðarpolitikkin í EF samtyktu 11 av 12 ríkis- og stjórnskráarunum á fundi í Strassborg í desember 1989 ein felags sáttmála um grundleggjandi sosialu rættindi arbeidaranna (sosial charter).

Í sosialsáttmálanum verða settar upp hesar endamálsgreinir, sum ætlanin er, at ávikavist EF-nevndin/EF-ráðið og limalondini skulu fremja við gjøllari ásetingum:

* rættin til fritt at fara um landamark innan EF

* rættin til lön og arbeiði, eisini rætt til »rimiliga lön«, fritt at velja vinnugrein og ókeypis arbeidsávising

* rættin til bœtt lívi- og arbeidskorr, eisini reglur um longstu arbeiðstíð, reglur um hópuppsagnir, rættin til fritt við lön og samskipan av frittíð samsvarandi vanligari siðvenju í londunum.

* rættin til hóskað sosiala trygd

* rættin at vera skipaður í felag til sáttmálasamráðingar

* rættin til vinnuútbúgving

* javnstøðurætt millum mann og kvinnu

* rætt arbeidaranna at vera kunnaðir, at ummæla og verða við at taka avgerð, serliga í sambandi við nýggja teknifrøði og umskipan innan virkini, ella tá ið samanleggingar skulu fremjast, og í sambandi við hópuppsagnir

* rættin til vernd av heilsu og trygd á arbeidsplassinum

* vernd av børnum og ungfolki á arbeidsmarknaðinum

* trygging av livikorum hjá teimum eldru, tá ið

hesi gevast á arbeidsmarknaðinum

* rættindi teirra brekaðu

Stórv dentur verður lagdur á at fremja henda sosiala sáttmála, ti tey limalondini, ið bert lata fáar sosialar veitingar, hava liðið framkomnar sosialar trygdarskipanir og seta lin krøv til arbeids- umhvørvið, hava stóran fyrimun fram um hini limalondini.

Vanliga verður hetta nevnt »sosial dumping«.

Í limalondunum norðanfyri, har ið sosiala trygdarskipanir er á høgum støði, er stundum viðmerkt, at við øktu kappingini í innmarknaðinum er vandi fyri, at sosiala støði í hesum londum av somu grundum fer at

lækka, og at tað tí er umráðandi, at EF fremur samskipanir, sum m.a. forða fyri slikari sosialari dumping.

Arbeidsfremjandi tiltøk

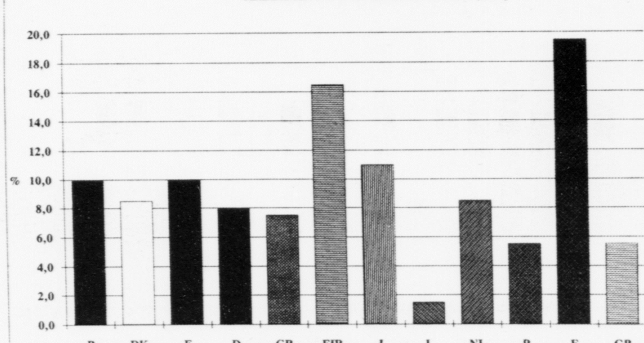
Sambært fyrirreytunum í Rómarsáttmálanum skulu gerast ásetingar, har ið roynt verður at fáa arbeiði til allar hendur.

Danska LO hevur í hesum sambandi víst á, at í limalondum í EF eru umleið 16 milliónir arbeidsleys (uml. 11%).

Tó eru töluni fyri arbeidsloysi í teimum ymsu EF-londunum sera ymisk, og verður í hesum sambandi víst til niðanfyri standandi stabbamynd.

A: Eysturriki
B: Belgia
DK: Danmark
SF: Finland
F: Frakland
D: Týskland
GR: Grikkaland
IS: Ísland
IRL: Írland
EIR: Írland
I: Italia
L: Luxemburg
NL: Holland
N: Noreg
P: Portugal
E: Spania
S: Svøríki
CH: Sveits
UK: Ongland
GB: Ongland
FR: Frakland

ARBEIDSLOYSI Í % Í EF-LONDUNUM (1986)

Innan fakfelagsrørsluna er ivi um, hvørt tey ætlaðu tiltøkini fara at skapa munandi fleiri arbeidspláss.

Víst verður frá fakfelagsrørsluni á, at um ásetingarnar í Rómarsáttmálanum viðvíkjandi sosiala táttnum ikki verða framdar í sambandi við innmarknaðin, sum eftir ætlan skal fara at virka í.

januar 1993, so er vandi fyri, at ójavnarnir í teimum ymsu limalondunum og miðsavningin økjast, soleiðis at arbeids- og livumstøðurnar hjá stórum parti av arbeidarafjeldini versna.

Eisini hevur LO víst á, at í flest øllum limalondum í EF er bert ein minni partur av löntakarunum skipaður í fakfeløg, soleið-

is sum vit eru von við um okkara leiðir.

Sum dømi verður víst, at meðan uml. 80% av löntakarunum í Danmark eru skipaðir í fakfeløg, so eru í Spania bert uml. 25% og í Fraklandi bert uml. 10% av löntakarunum skipaðir í fakfeløg.

Víst verður í hesum sambandi til stabbamyndina niðanfyri.

LÖNTAKARAR SKIPADIR Í FAKFELAG Í NÖKRUM EF-LONDUM (1986)

